

1. Færre får en ungdomsuddannelse

Færre unge får en ungdomsuddannelse. For de 26 årige er det mere end hver fjerde, der ikke har afsluttet en ungdomsuddannelse. Den store andel, der ikke får en uddannelse, skyldes især et stort frafald på erhvervsuddannelserne. Hvis man tror, at de uddannelsesmæssige udfordringer kan "klares" ved nogle mentorordninger og bedre vejledning, lever man i en vildfarelse. Selv ikke en reduktion af frafaldet på både gymnasie- og erhvervsskoleområdet på 75 procent er tilstrækkeligt til at nå regeringens målsætning om, at 95 procent af de unge i 2015 skal gennemføre en ungdomsuddannelse. AERådet mener, at alle unge bør have ret og pligt til 12 års uddannelse. Dette vil kræve nye og anderledes tilbud til de mest skoletrætte. Tilbud med mere praktisk indhold. Den udfordring har samfundet pligt til at løse.

Globaliseringen har indtil nu ikke ramt os hårdt, selvom der er blevet nedlagt mange ufaglærte job - for det er der - fordi det via en massiv uddannelsesindsats er lykkedes at reducere antallet af ufaglærte på arbejdsmarkedet endnu kraftigere. Faldet i antallet af ufaglærte på arbejdsmarkedet skyldes både, at flere og flere unge igenem 1970'erne, 80'erne og 90'erne fik en uddannelse, og at der blandt de ældre, som forlod arbejdsmarkedet, var mange flere ufaglærte end blandt de unge, som kom ind på arbejdsmarkedet.

Denne dobbelte forbedring af arbejdsstyrkens uddannelsesniveau er desværre næsten ophørt. De unges uddannelsesniveau stiger ikke mere, og der bliver mindre og mindre forskel på de unges og de ældres uddannelsesniveau. Hvis uddannelsesniveaue for de unge ikke bliver forbedret i forhold til i dag, vil vi løbe ind i større og større problemer med at tackle den teknologiske udvikling og den stigende globalisering. Dette dokumenteres i kapitel 2 "Mangel på uddannet arbejdskraft i fremtiden".

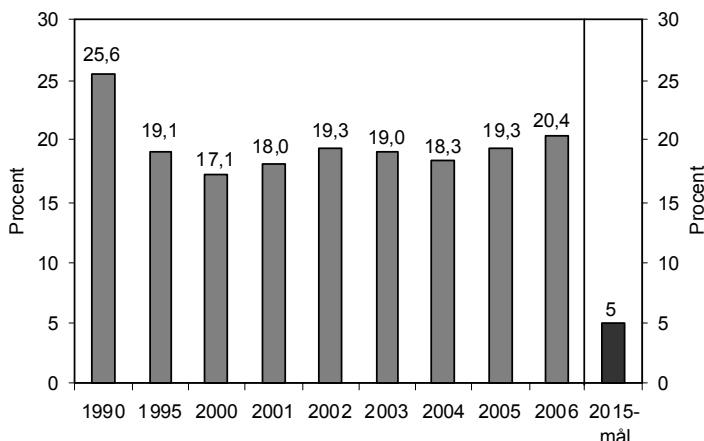
Det går den gale vej trods målsætninger om det modsatte

Regeringen har siden starten af 2005 haft som målsætning, at vi skal have uddannelser i verdensklasse, og at alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse. En ungdomsuddannelse er enten en gymnasial uddannelse eller en erhvervsfaglig uddannelse. Med et citat fra regeringsgrundlaget, Nye mål, fra februar 2005, er målsætningen bl.a. udmøntet i, at 95 procent af alle unge i 2015 skal gennemføre en ungdomsuddannelse:

"Uddannelser i verdensklasse: Vi sætter det mål, at eleverne i folkeskolen bliver blandt verdens bedste til læsning, matematik og naturfag. At alle unge gennemfører en ungdomsuddannelse - mindst 85 procent i 2010 og 95 procent i 2015."
(Nye mål, februar 2005)

Da regeringen i starten af 2005 formulerede sin målsætning, skete det på baggrund af, at tal viste, at 18 til 19 procent af en ungdomsårgang ikke ville få en ungdomsuddannelse. Som det fremgår af figur 1, er udviklingen siden desværre gået den stik modsatte retning af regeringens politiske målsætning. Andelen af en

Figur 1. Andel af ungdomsårgang, som ikke får en ungdomsuddannelse

Kilde: UNI-C statistik og analyse.

ungdomsårgang, som ikke vil få en ungdomsuddannelse, er således steget fra 18,3 procent i 2004 til 20,4 procent i 2006.

Efter en markant fremgang i de unges uddannelsesniveau op gennem 1990'erne er det direkte gået tilbage siden årtusindskiftet. Faktisk er det gået så dårligt, at der i dag (2006-tal) er færre unge, der får en uddannelse, end der var i 1995.

Billedet er i virkeligheden værre

I virkeligheden er billedet af de unges uddannelsesniveau meget værre end det, der fremgår af figur 1. Det skyldes, at tallene i figur 1 viser det uddannelsesniveau, en ungdomsårgang kan forventes at opnå efter 25 år - altså når den unge er blevet 41 år.

I statistiske afgrænsninger og i den offentlige administrative praksis er det typisk 25-års alderen, der betegner skillelinien mellem ung og voksen. Så når regeringen i sit regeringsgrundlag fra 2005 og i senere politiske dokumenter taler om, at alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse vil den naturlige opfattelse være,

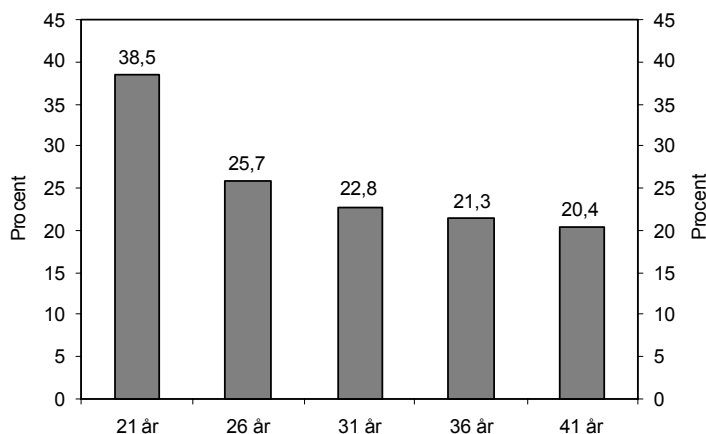
at dette skal ske, mens man er ung - og ikke blot inden man bliver pensioneret.

Ser man på den andel af unge, som ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, er der meget langt ned til regeringens målsætning om, at alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse. Det fremgår af figur 2.

Som det fremgår af figur 2, har næsten fire ud af ti (38,5 procent) unge ikke gennemført en ungdomsuddannelse fem år efter afslutningen af folkeskolen - dvs. når de typisk er 21 år. Og ti år efter afslutningen af folkeskolen, når den unge typisk er 26 år - og dermed er overgået til de "voksnestærker" - er det mere end hver fjerde (25,7 procent), der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse.

Det er altså ikke alene gået den forkerte vej med de unges uddannelsesniveau de senere år. Udfordringen er samtidig væsentligt større, hvis man betragter unge og ungdomsuddannelser som noget, der vedrører personer under 26 år i stedet for noget, som vedrører personer på 41 år og derover.

Figur 2. Andel af ungdomsårgang, som ikke har gennemført en ungdomsuddannelse - afhængigt af den unges alder, 2006 i procent

Kilde: UNI-C statistik og analyse.

Ingen tegn på vending

Da tallene i figur 1 og 2 bygger på ret omfattende beregninger om de unges start, frafald og bevægelser rundt i uddannelsessystemet, halter tallene noget efter "virkeligheden". De data, som blev offentliggjort i juni 2008, vedrører således året 2006.

Undervisningsministeriet forsøger at bruge dette som undskyldning for den stærkt utilfredsstillende udvikling, jf. følgende citat fra deres præsentation af de dårlige 2006-tal:

"De store aftaler, der skal få flere til at gennemføre en ungdomsuddannelse - globaliseringsaftalen og velfærdsaftalen - var ikke trådt i kraft i 2006, og virkningerne heraf kan derfor ikke aflæses i statistikken endnu. Undervisningsministeriet har derfor tiltro til, at kurven de kommende år begynder at stige."

(Kilde: Uddannelseskurven stagneret i 2006, 19. juni 2008)

Bortset fra, at man tilsyneladende glemmer, at målsætningen om de unges uddannelse allerede er formuleret i februar 2005, så tyder meget på, at kurven ikke

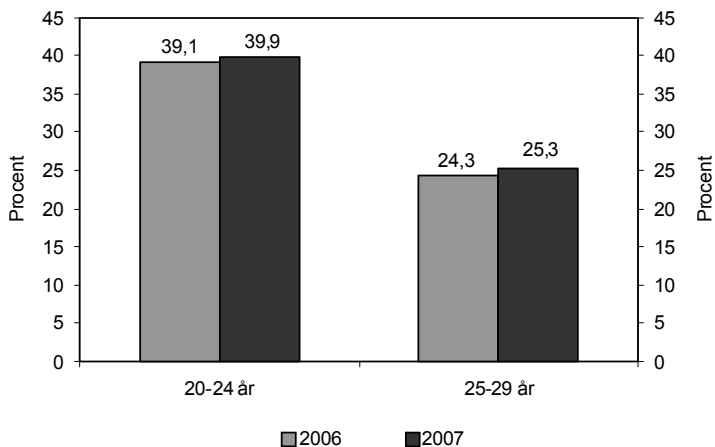
vender i 2007, sådan som man har tiltro til. Det fremgår af figur 3, der viser hvor mange 20-24 årige og 25-29 årige, der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse. Figuren viser således, at der i 2007 er flere både 20-24 årige og 25-29 årige, der ikke gennemfører en ungdomsuddannelse, end der var i 2006.

Lavt uddannelsesniveau skyldes især frafald

Når så mange unge ikke gennemfører en ungdomsuddannelse, så skyldes det især, at frafaldet er stort. Det fremgår af figur 4, der viser billedet af en ungdomsårgang fem, ti og 25 år efter 9. klasse.

Som det ses af figur 4, er det "kun" 4,5 procent af en ungdomsårgang, som ikke ti år efter folkeskolen, har været startet på en ungdomsuddannelse. Når der alligevel er en fjerdedel af de unge, der i en alder på ca. 26 år ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, så skyldes det, at mange af dem, der er startet på en uddannelse, er faldet fra igen. Det er især frafaldet fra erhvervsuddannelserne, som gør, at så mange unge ikke får en uddannelse.

Figur 3. Andel, der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse

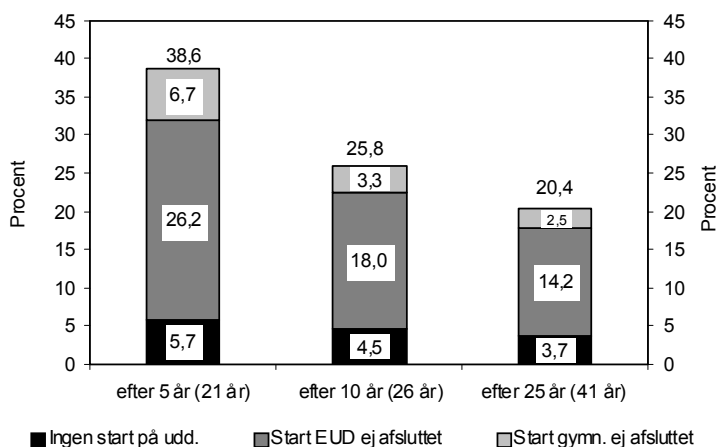
Kilde: AErådet på basis af Danmarks Statistik.

Tallene i figur 4 afspejler ikke det frafald, som finder sted på de enkelte uddannelser, men giver et billede af dem, der fem, ti og 25 år efter folkeskolen ikke har fået en uddannelse. Mange unge har således i de mellemliggende år bevæget sig rundt i uddannelsessystemet, hvor de er startet og faldet fra på forskellige uddannelser. Der-

med undervurderer tallene det frafald, der finder sted på de enkelte uddannelser.

Hvis vi ser på det direkte frafald på de enkelte uddannelser, er det chokerende højt - specielt på erhvervsuddannelser, hvor næsten hver anden ung opgiver den uddannelse, som de er startet på. Det fremgår af figur 5.

Figur 4. Andel af en ungdomsårgang, der ikke får en ungdomsuddannelse opdelt på årsager, 2006, procent af en ungdomsårgang

Kilde: UNI-C statistik og analyse.

Også på HF og Htx er frafaldet stort - her falder næsten en tredjedel fra. Det mindste frafald ses på den traditionelle gymnasieuddannelse (Stx), hvor frafaldet er på 16 procent.

Forskellen mellem tallene for frafald på erhvervsuddannelser i figur 4 og 5 skyldes især, at mens frafaldet i figur 5 måles i forhold til dem, der starter på en erhvervsuddannelse, så måles frafaldet i figur 4 i forhold til en hel ungdomsårgang.

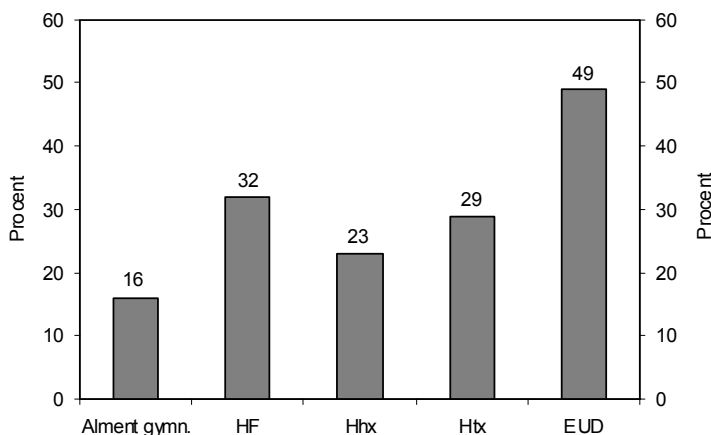
Når frafaldet på de gymnasiale uddannelser på trods af et frafald på mellem 16 og 32 procent ikke ser ud af ret meget i figur 4, så skyldes det to ting. For det første, at frafaldet i figur 4 måles i forhold til en hel ungdomsårgang, hvor det i figur 5 måles i forhold til dem, der er startet på uddannelsen. Og for det andet, at mange af dem, der falder fra i gymnasiet, i stedet starter på en erhvervsuddannelse. Hvis de senere falder fra her, bliver det i figur 4 registreret som et frafald fra en erhvervsuddannelse.

Store regionale forskelle

De tal, der er præsenteret ovenfor, er gennemsnitstal for hele landet. Der er dog store forskelle på de unges uddannelsesniveau i de forskellige dele af landet. Mens mere end 40 procent af en ungdomsårgang på Ærø ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, når de er 26 år, er det i Lyngby-Tårnbæk kommune "kun" lidt over 15 procent af de unge, der ikke ti år efter folkeskolen har gennemført en ungdomsuddannelse.

Figur 6 giver et billede af uddannelsesniveauet i landets 98 kommuner. Jo mørkere kommunen er, des færre unge får en uddannelse. Det ses af landkortet, at andelen af unge, der ikke får en ungdomsuddannelse, er mindst i kommunerne nord for København og i de midt-vestjyske kommuner. Til gengæld er København og vestegnskommunerne til København blandt de kommuner, hvor færrest unge får en uddannelse. Det samme gælder for de sydligste kommuner i Region Sjælland samt ø-kommunerne. Generelt ses der en

Figur 5. Frafald på ungdomsuddannelserne i 2006, procent

Anm. Tallene angiver andelen af elever, som er påbegyndt en uddannelse, som falder fra uddannelsen. I tallene er medregnet skift og pauser op til 15 måneder.

Kilde: UNI-C statistik og analyse.

Figur 6. Andel af en ungdomsårgang, som ikke ti år efter 9. klasse, har gennemført en ungdomsuddannelse, 2005 i procent

Kilde: UNI-C statistik og analyse.

tendens til, at uddannelsessituationen med hensyn til, at de unge opnår en ungdomsuddannelse, er bedre i Jylland end på Sjælland (bortset fra "whisky-bæltet"). Graver man et spadestik dybere i tallene, så ser man, at den generelt bedre situation i Jylland skyldes, at færre unge falder fra i erhvervsuddannelserne i Jylland end på Sjælland. I boks 1 er vist de 15 kommuner, hvor henholdsvis færrest og flest har en ungdomsuddannelse.

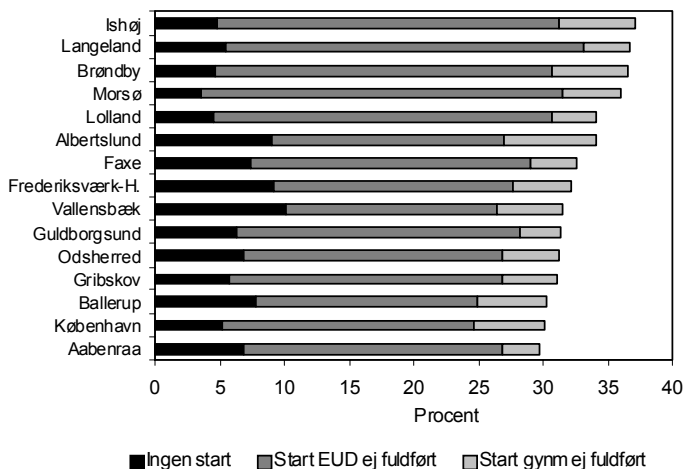
Alt for mange indvandrerdrengene får ingen uddannelse

Når Vestegnskommunerne til København ligger så højt med hensyn til andelen af unge, som ikke får en ungdomsuddannelse, så skyldes det bl.a., at andelen af unge med en indvandrerbaggrund er høj i disse kommuner. Næsten halvdelen af indvandrerdrengene har således ikke gennemført en ungdomsuddannelse ti år efter folkeskolen - altså når de er ca. 26 år.

Boks 1. Top 15 og bund 15 kommuner

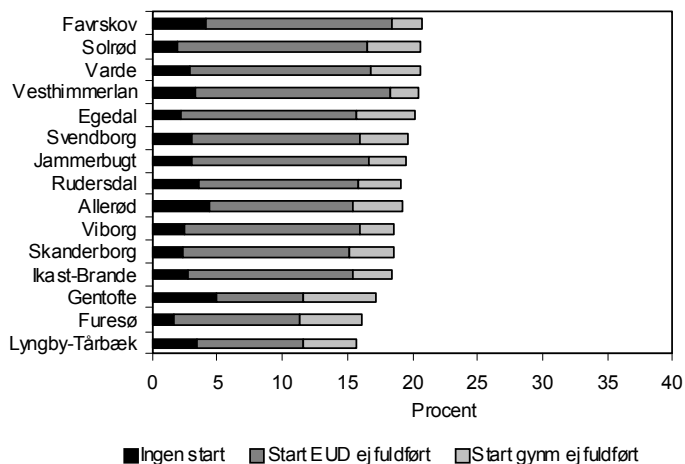
Figur a og b viser de 15 kommuner, hvor henholdsvis færrest og flest unge ikke har gennemført en uddannelse ti år efter 9. klasse - dvs. når de unge er ca. 26 år, når der ses bort fra øerne Ærø, Læsø, Samsø og Fanø. Søjlerne i figuren opdeler endvidere på, om det skyldes, at de unge ikke er begyndt på en uddannelse, eller om det skyldes frafald/manglende færdiggørelse af den ungdomsuddannelse, som de er startet på.

Figur a. De 15 kommuner, hvor andelen af unge, som ikke har gennemført en uddannelse, er størst

Kilde: UNI-C statistik og analyse.

Figur b. De 15 kommuner, hvor andelen af unge, som ikke har gennemført en uddannelse, er lavest

Kilde: UNI-C statistik og analyse.

Det fremgår af tabel 1, som viser andelen af drenge og piger - opdelt på herkomst - som ikke får en ungdomsuddannelse. Det ses også af tabellen, at selvom indvandrerpigerne klarer sig bedre end indvandrerdrengene, så ligger de uddannelsesmæssigt noget under de etnisk danske drenge og piger.

Pigerne klarer sig generelt bedre end drengene med hensyn til at gennemføre en uddannelse. Således er andelen af piger, der ikke gennemfører en ungdomsuddannelse, mellem en fjerdedel og en tredjedel lavere end for drengene. Graver man lidt dybere i tallene, ser man, at pigerne især klarer sig bedre, fordi de har mindre frafald end drengene på erhvervsuddannelserne, og fordi flere piger vælger gymnasievejen, som har betydeligt mindre frafald end erhvervsuddannelserne.

Der skal ske kæmpe forbedringer for at nå målsætningerne

Hvis man tror, at de uddannelsesmæssige udfordringer kan "klares" ved nogle mentorordninger og bedre vejledning, lever man i en vildfarelse. Det er således radikale forbedringer, der skal til, hvis vi skal nå målsætningen om, at 95 procent af de unge i 2015 skal gennemføre en ungdomsuddannelse.

Dette er søgt illustreret i tabel 2, der viser hvorledes forskellige forbedringer af uddannelsessituationen for de unge påvirker andelen, der ikke får en ungdomsuddannelse.

Som det fremgår af tabel 2, vil selv en halvering af frafaldet på både gymnasie- og erhvervsuddannelsesområdet "kun" lede til, at andelen af 26 årige, der ikke får en ungdomsuddannelse, vil falde til ca. 15 procent. Ser man på de unge 25 år efter afslutningen af 9. klasse - når de er ca. 41 år - vil der være ca. 12 procent, der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse. Heller ikke en reduktion af frafaldet på 75 procent vil være nok til at nå målsætningen om, at 95 procent af de unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse. Ved en sådan reduktion, vil ca. 10 procent af de 26 årige - og ca. 8 procent af de 41 årige - stadig ikke have gennemført en ungdomsuddannelse.

For at nå regeringens målsætning på ungdomsuddannelsesområdet, skal der ske en forbedring på 75 procent både i forhold til hvor mange unge, der starter på en uddannelse samtidig med, at frafaldet på både gymnasie- og erhvervsuddannelsesområdet skal falde med 75 procent. Og regeringens målsætning nås kun, hvis man

Tabel 1. Andel uden ungdomsuddannelse efter alder, 2006 i procent

	26 år	41 år
Etniske danskere:		
Drenge	27,6	22,1
Piger	20,6	15,8
Indvandrere og efterkommere:		
Drenge	48,0	41,7
Piger	34,3	27,3
Alle	25,7	20,4

Kilde: UNI-C statistik og analyse.

Tabel 2. Konsekvenser på andelen af unge, der ikke får en uddannelse, af forskellige forbedringer på uddannelsesområdet, procent

	26 år	41 år
50 pct. mindre frafald	15,2	12,1
75 pct. mindre frafald	9,8	7,9
Alle starter på uddannelse, samme frafald som i dag	21,3	16,7
<i>Både flere i gang med uddannelse og mindre frafald:</i>		
25 pct. forbedring	19,3	15,3
50 pct. forbedring	13,0	10,3
75 pct. forbedring	6,4	5,1

Kilde: AERådet på basis af UNI-C statistik og analyse.

ser på situationen 25 år efter afslutningen af 9. klasse, når den "unge" er ca. 41 år. For de 26 årige vil der stadig være 6,4 procent, der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse.

Eksemplerne i tabel 2 illustrerer klart, at det er en kæmpe udfordring, vi står overfor på uddannelsesområdet. Ikke bare fordi uddannelse af unge er et mål i sig selv, men fordi uddannelse er et vigtigt middel til at klare sig bedre. Flere uddannede unge er et middel til at gå op imod den ulighed, der tegner sig for fremtidens fordeling af uddannelse, hvor drengene/mændene sækker agterud i forhold til pigerne/kvinderne, og hvor alt for mange unge med indvandrerbaggrund og i udkantsområderne af Danmark ikke får nogen uddannelse.

Flere uddannede unge er også et centralt middel til at skabe større samlet vækst og velstand. Samtidig er det en god forretning for de offentlige finanser på længere sigt, at vi får de sidste med. Dette er dokumenteret nærmere i kapitel 5 "Offentlige investeringer øger beskæftigelsen".

Der satses alt for lidt

Et første blik på økonomien giver indtryk af stor satsning på uddannelse. I forbin-

delse med velfærdsforliget i foråret 2006 blev der afsat en globaliseringspulje på i alt 10 mia. kr. Denne pulje blev udmøntet på Finansloven for 2007.

På ungdomsuddannelsesområdet blev der afsat 750 mio. kr. i 2008. Dette tal stiger gradvist til 1,1 mia. kr. i 2009 og 2,6 mia. kr. i 2012. Det fremgår af tabel 3.

Langt hovedparten af disse bevillinger er dog bevillinger, der kun udløses, hvis flere tager en uddannelse. Udgifterne følger af, at næsten alle uddannelsesinstitutioner er taxameterstyret, så deres bevillinger følger antallet af elever og studerende. Det vil altså sige, at hvis vi allerede i dag var i den lykkelige situation, at langt flere unge tog en uddannelse, så havde vi også automatisk hovedparten af de udgifter til uddannelse, som regeringen har sat på højkant frem til 2012.

Det grundlæggende problem er dog, at for få gennemfører en ungdomsuddannelse, og det er dette problem, som politiske initiativer skal ændre på.

Ser man på, hvad regeringen er villig til at satse økonomisk på initiativer, som kan få flere til at tage en uddannelse, så ser billedet helt anderledes - og nedslående -

ud. Fra 2008 til 2012 er der hvert år kun afsat ca. 300 mio. kr. til den indsats, som skal få langt flere unge til at tage og fuldføre en uddannelse. Tabel 3 viser, hvorledes den reelle merbevilling på 300 mio. kr. i 2008 og 2009 fordeler sig på hovedområder.

Regeringen vil måske forsvare sig med, at det ikke kun er et spørgsmål om penge, hvis man skal have langt flere unge til at tage en uddannelse. Og der skal da også mere end penge til for at løse den store udfordring, vi står overfor. Men det er for uambitiøst, at man kun satser så lidt på at sikre alle unge en uddannelse. De ca. 0,3 mia. kr. kan sammenlignes med, at regeringen i år og næste år giver skattelettelser på ca. 10 mia. kr.

Hvis vi vil undgå, at vi om nogle år må konstatere, at vi stadig er langt fra målet om, at alle unge skal have en uddannelse, bør der helt andre midler til.

I stedet for at bevilge nogle penge og så håbe, at det virker, bør man gennemføre noget, som virker, og så bevilge de nødvendige penge.

Ærødet mener, at alle unge bør gives en ret og pligt til 12 års uddannelse, så det laveste uddannelsesniveau i Danmark for fremtiden svarer til det nuværende ungdomsuddannelsesniveau. En udvidet uddannelsespligt forpligter de unge, men det forpligter også samfundet til at have et seriøst og ordentligt uddannelsesstilbud til alle.

Dette vil kræve nogle nye og anderledes uddannelsesstilbud til de mest skoletrætte. Uddannelsesstilbud, som indeholder et betydeligt praktisk element frem for teori på en skolebænk. Men den udfordring kan og bør løses.

Danmarks succes med en høj velstand og en lille ulighed skyldes især vores høje kompetencebund. Denne position skal vi fastholde og udbygge.

Det store uddannelsesløft på arbejdsmarkedet, vi så i 1980'erne og 1990'erne, men som nu er ved at være udtømt, kan vi i høj grad takke fremsynede politikere for, da de i starten af 1970'erne udvidede uddannelsespligten fra syv til ni år.

Tabel 3. Merbevillinger til ungdomsuddannelserne

Mio. 2007-kr.	2008	2009	2012
Styrkelse af erhvervsrettede ungdomsuddannelser	73	70	-
Indsats for unge med svage forudsætninger	164	164	-
Flere praktikpladser	40	40	-
Flere ungdomsuddannelsesstilbud	23	27	-
Egentlig uddannelsessatsning i alt	300	300	350
Afledt taxameterbevilling fordi flere tager en uddannelse	449	852	2.270
Globaliseringspulje i alt vedr. ungdomsuddannelse	749	1.152	2.620

Kilde: Finansministeriet, Aftale om udmøntning af globaliseringspuljen, november 2006.